

Köprü Yeniden

İsmail SERT

1.

Derenin mezrayı ortaladığı yerde bir köprü vardı. Bizim köprümüzdü.

Keçi yolu gibi bir köprü... Tahtalarını her ay, her mevsim, her yıl yeniden onardığımız, çivilerle çaktığımız, tellerle bağladığımız bir köprü... Tahtalarını tahtalarla yamadığımız, eğretiliği bize benzeyen bir köprü...

Kenarlarındaki tahtalara dokunmadan yel gibi geçerdik üzerinden. Dengesini içimize kazımış, adımlarımızın yerlerini ezberlemiştik. Ellerimiz mi dayanıklıydı, yoksa bu tahtalar mı? Sormazdık. "Olsun" derdik. "Ellerimiz çok bizim. Biz çoğuz. Çok kimseleriz ve çokça geçeriz köprüden."

Biz çocuklar iki kişi yan yana yürüyebilirdik köprüde. Çocuktuk ne de olsa. Annemin elinde yükü, kovası ya da torbası olurdu. Ya da sırtında kendinden büyük bir ot yığını... Annem bu hâliyle kendisi bile tek başına zor geçerdik. Sallana sallana, köprüyü de sallaya sallaya yürürdü. Köprü bir ritim tuttururdu annemin ayaklarının altında. 'Annenin ayaklarının altı' sözünü ilk nerede, ne zaman duymuştum? Nasıl anlatıldıysa annenin ayaklarının altı, bir ayak olmandan çıkmıştı benim için. Çok serin, çok ferah, çok gölgeli, çok büyük bir yer olmuştu. Kaçıp oraya sığınmak isterdim. Orada saklanmak, oradan hiç çıkmamak isterdim.

Annem başında yükü, bizim tutunmadığımız tahtaları okşar gibi, okşayıp sakinleştirir gibi tutardı. Zannederdik ki köprüyü o yerinde tutuyor. Kim bilir kaç kez geçmişti üzerinden! Kim bilir kaç kez sakinleştirmişti onu! Belki de ilk adımını atınca bir ürpermişti köprü. Bir silkinmişti. Kendinden geçmiş, saraya tutulmuş gibi, elektrik akımına uğramış gibi titremişti. Ancak ikinci adımıyla daha da sallanacağına sakinleşmiş, üçüncüyle sevinmiş, sonra sevinçten kanatlanması gelmiş, sonra kanatlarını bıraksa da uçacağına inanmış, sonra ilk adımdaki ürpermesinden mahcup olmuştu. Sakinleşmiş, olgunlaşmış, mutlu olmuş, köprü olmuştu. Kim bilir...

İki ayağında iki büyük kaya vardı köprünün. Dağlardan yuvarlanmışlar da sanki tam yerlerini bulmuşlar gibi dururlardı. Durdukları yeri sevmişler, bir daha da kıvıldamamışlardı.

Orada, o topraktan yetişmiş gibiydi o iki taş. Ulu ağaçlar gibi kökleri vardı toprağın derinlerinde, en diplerinde. Kökleri olduğuna göre zaten bir yere gidemezlerdi.

Yaz başında dağlarda karlar eridiğinde, sular çoşardı da köprümüz oyuncak gibi kalırdı ortada. O zaman daha iyi anlardık köprünün iki başındaki iki taşın kıymetini. Önce taşla atlar, oradan köprüye zıplardık. Köprünün sonuna geldiğimizde önce taşın üzerine çıkar, oradan kıyıya adım atardık.

O yıllarda derenin suyu o kadar gürdü ki sesi bütün mezrayı kaplardı. Gece uyumaya yattığımda onunkinden başka ses duymazdım. Dere yatağımın altından akıyor sanırdım.

“Anne” derdim, “Dere bizim evin altından mı akıyor?” “He” derdi annem. Cevabı kısa olurdu. İnanırdım söylediğine.

Sorardım: “Dere bizim evin altından mı geçiyor? Yoksa bizim ev derenin üzerinde mi kurulmuş?” “He” derdi annem.

Bırakmazdım sormayı: “Biz şimdi köprüde mi yatıyoruz anne? Başımızı suyun bir yanına koymuş da ayaklarımızı diğer kıyıya mı yaslamışız? Biz dev miyiz anne?”

“He” derdi annem. “İyi bildin, biz deviz.” Cevabı uzayınca anlardım ki annem devlerden konuşmayı seviyor. Ama ben devler hakkında bir şey bilmezdim ki. “Dev büyüktür.” Tek bildiğim buydu.

Ben köprüde yatar, köprüde kalkar, evi köprü yapar, köprüyü ev olarak belledim.

Biz iki tarafta idik. Hayatı ikiye bölmüştük. Çalışmayı, dinlenmeyi, uyumayı, uyanmayı, sevmeyi, öfkelenmeyi, umutlanmayı ikiye bölmüştük.

Zamanı ikiye bölmüştük. Yılı, mevsimleri, ayları, günleri... Hatta saati, dakikayı bile.

Hangisi bizim taraftı? İlk bu taraftan mı oraya geçilmişti, oradan mı buraya?

Kim bilecekti ki. Ben dedemin bu soruyu bileceğini zannedirdim. Ben daha neler neler zannedirdim o zamanlar. Dedemin yaşını ancak beşinci sınıfa varınca öğrenebileceğimi zannedirdim. Dedem o kadar yaşlıydı benim için. En çok kaç tane rakamı yan yana yazabileceksem dedem işte o yaştaydı. Yazamayacağım rakamlardan bile vardı dedemin yaşında. Bu yaşına rağmen dedem de bilmiyordu; biz ne taraftaydık?

Önce ne tarafa gelmiştik? Hangi tarafa geçince misafir oluyorduk? O da bilmiyordu.

Dedemi ben hep uzaklara bakarken görürdüm. Çok uzaklara bakardı. Çok uzun bakardı.

O uzaklara bakardı, ben de ona bakardım. Onu bakışından uyandırmaya korkardım. Korkmazdım da severdim o hâlini. Bakmaktan bıkmamasını.

Dedem dereden, geniş pantolonunun paçalarını kıvrıp geçmeyi severdi. Derenin kıyısına geldiğinde duraklamaz, öylece yürüyüverirdi. Pantolonun paçaları da, mintanın kolları da çoğu zaman yukarıya doğru katlanmış olurdu zaten. Hepimiz dedem gibi olsaydık köprüyü hiç kullanmayacaktık. Köprü orada dursa da biz dedem gibi geçecektik dereden.

2.

Mezranın ortasına geldiğinde dimdik durdu rütbeli asker. Öyle sert basıyordu ki toprağa topuğu yeri deliyordu sanki. Sesi büyük harfliydi:

“DEVLETİN KARARI BÖYLE. BOŞALTACAKSINIZ.”

Devletin kararı dese de, kendi emriymiş gibi tadını çıkartıyordu. Yüzünün şeklinden belli oluyordu durumdan keyif aldığı.

O cümle en ücra köşelere kadar mezrayı dolaştı. Ağaçlara, eve, çatılara, bacalara, kümese, fırına, ambara, odunluğa, köprüye dokunarak geri geldi.

Kimseden ses çıkmayınca rütbeli tekrarladı.

Yine ses çıkmadı. Herkes yutkundu sadece.

En yaşlımız olan dedem, Türkçe bilmeyen dedem, yaşını baston yapıp yaslanarak konuşma cesareti gösterdi.

Büyük amcam tercüme etti dediğini: “Devlete karşı gelinmez.”

Rütbeli asker dedemi muhatap seçmişti. Ona bakarak konuşmaya devam etti:

“Devlet 30 gün süre veriyor. 30 gün sonra burada kimseyi görmeyeceğiz.”

Dedem, devletle görüşen kişi olmanın sesini kullanarak bitirdi:

“Merakta kalmayın. Boşaltacağız.”

Bu 30 sayısını ben bir yerden hatırlıyor olmalıydım.

“Hatırla... Hatırla...” diye bağırarak zıpladım olduğum yerde. Unuttuğum bir şeyi hatırlamak istediğimde hep böyle yapardım.

Evet kümeste tamı tamına 30 tavuğumuz vardı.

Ev ödevimdi benim. Saymış ve defterime yazmıştım. Öğretmen sorular sormuştu.

—30 tavuğunuz olduğuna göre, 15 daha gelse, kümeste kaç tavuk olur?

Ne güzel olurdu. Kümesi büyüttüğümüzü canlandırmıştım kafamda.

—30 tavuğunuz var. 9'u öldü. Kaç kaldı?

Ama neden ölüyorlar öğretmenim, biz onlara çok iyi bakıyoruz.

Tekrar saydım. Kümeste 30 tavuk vardı.

O akşam ilk tavuk kesildi. Oysa biz sadece özel günlerde tavuk yerdik. Misafir geldiğinde, bir çocuk doğduğunda, bayram olduğunda... Ya da asker uğurlarken, harmanı bitirirken...

O günden sonra her gün bir tavuk kesildi bizim mezrada.

Tavuklar eksildikçe buradaki günlerimiz de azalüyordu.

Son tavuk sofraya geldiğinde kimse yemek istemedi. Sanki o tavuklu pilavı yemezsek, buradan gitmeyecektik. Pirinç tanelerine, tavuk parçalarına tutunacaktık da ayrılmayacaktık toprağımızdan.

Dedem, devlete verdiği sözü hatırlattı: “Yeseniz de gideceğiz, yemeseniz de... De hadi yiyin.”

3.

Dedem büyük şehre gelişimizin altıncı yılında öldü. Bodrum katta oturuyorduk. O gün ben okuldan eve gelmişim. Ev çok kalabalıktı. Evde bana yer yoktu. Annem kapıda yakaladı beni. Uzun eteğine sarıldım korkudan. Orada kaybolmak istedim. Öylece durdum bir süre.

Aralık duran kapıdan dışarıya bir adım atmıştım ki, “Deden öldü.” dedi bir üst sınıfa giden çocuk. Üst katta oturuyorlardı. “Dedeni bir daha göremeyeceksin.”

İçeriye kaçtım. Amcalarım vardı. Az konuşuyorlardı. Deden ölmüştü gerçekten. Salonun ortasında, tahta bir sandığın içindeydi. Az da konuşulsa, konuşulardan dedemi birinin öldürdüğünü düşünmeye başladım. Bıraksalar küçük amcam, dedemi öldüreni bulup gelecekti. Hemen yakınlardaydı zaten. Elini kolunu sallayarak geziyordu ortalıkta. Kimse ona bir şey yapamıyordu.

Küçük amcam, okuyan amcam, bana sarılınca kemiklerim kırılıyor zannettiğim amcam, dedemin “deli çocuk” dediği amcam konuşuyordu en çok.

Dedemi kim öldürdüyse, köye götürülmesine de o engel oluyordu işte. Bu hâliyle, bu tahta sandığın içindeyken bile gitmesini istemiyordu. Büyük amcam susuyordu. Dedem ölür ölmez onun yerini almıştı sanki. Ölür ölmez hem de. Onun gibi bakıyor, onun yerine susuyordu. Konuşmaya başlayamıyordu bir türlü. Başlayacak gibi oluyor, ama her defasında bir noktadan geri dönüyordu. “Bir izin verin hele. Durun hele. Bir yutkunayım, boğazımı temizleyeyim, öksüreyim. Başlayacağım.” Öyle diyordu büyük amcamın gözleri. Zaten dedemin

gözleriydi onlar.

Dışarıdan gelen babam “Tamam” dedi. “Karar verildi. Buradayız. Babam da burada. Bir yere gitmiyoruz. Gidecek bir yer yok. Babam da burada kalacak. Çocuk çocuk ziyaret eder, bir Fatiha okur.”

Artık herkes dedem olmuştu. Herkes gözlerini kırpmadan dedeme bakıyor ve susuyordu.

Son gelen komşu babamın kulağına bir şeyler fısıldadı. Babam ayağa kalktı. Bir dedeme baktı, bir pencereye, bir kapıya, bir merdivenlere... Sonra pencereye kaydığı gözleri. Oradan tekrar kapıya, tekrar pencereye ve dedeme...

Sanki dedemin ölümünden daha kötü bir haber almıştı.

Babam büyük amcamı dışarıya çağırdı bir el işaretiyle. Amcam iri gözlerle dinledi babamın dediklerini. Babam bir daha baştan anlattı ne anlattıysa. Duy-muyorduk ama anlıyorduk. Aynı kelimelerle, aynı el hareketleriyle ikinci kez anlattı.

Amcam, her düğünde halay başı olan amcam, kızınca duvarları yumruklayan, hislenince sesli sesli ağlayan amcam odaya girip babamın sormadığı soruyu sordu komşu adama:

—Ne yapacağız peki?

Sessizlik katmerlendi. Sessizliğe çaresizlik eklendi. Çaresizliğin sessizliği böyle oluyordu demek ki.

—Dirimiz nasıl sığıyordu peki?

Kimseden ses çıkmadı. Amcam devam etti.

—Ölümüz neden sığmıyor?

Herkes aynı anda öğrendi ne konuşulduğunu. Tabut dedikleri tahta sandık merdivenlere sığmıyordu. Sığıyordu da dönmüyordu. Dönmeyince de dışarıya çıkmıyordu.

—Bir de memlekete götürmek istiyorduk. Daha evden dışarıya çıkartamıyoruz!

Caddeye bakan odanın penceresinden çıkardılar dedemin tabutunu. Yarım pencereydi zaten. Ortadaki tahtayı kırıp tabutun kapağını da açıp öylece çıkardılar. Ben dedemi göreceğimi zannettim kapak açılınca. Ancak beyaz bir örtü vardı sadece.

Tabut dışarıya çıkınca herkes bir sevindi ki sanki dedem ölmemişti. Sanki biraz önce hıçkırarak ağlayanlar onlar değildi. Sanki “biraz daha yaşasaydı!” diye ahlayıp vahlayanlar onlar değildi!

Arabalar hareket etti.

Babam her arabaya ayrı ayrı seslendi:

—Şehir mezarlığı. Kime sorsan gösterir.

4.

Kaç yıl sonra geri döndüğümüzü ne hesaplayan vardı, ne de konuşan!

Bir gitmiştik, bir de dönmüştük işte.

Mezra kurumuş, sönmüş, küsmüş, vazgeçmişti. Kırgındı, unutmuştu, bakmıyordu. Derenin suyu kesilmiş, tahta köprü yıkılmıştı.

Köprünün taşının etrafında toplanmıştık.

Mahcupduk, suçluyduk, acemiydik, yabancıydık.

Dedem olmalıydı. Dedemin bir cümlesi olmalıydı.

O cümle mezranın kapısını açardı bize.

Büyük amcam ve babam dere yatağında yukarıya doğru yürümeye başladılar.

Ben de onların peşine takıldım.

Yürümek iyi gelmişti. Geçmişin tehdidinden kurtulmuştuk.

Bulutlar dağılmış, kasvet aralanmıştı. Amcam dağlara bakıp konuştu:

— Oralarda kış devam ediyor. Dağlara bahar geldiğinde derenin suyu da akacaktır.

— Babam yaşasaydı kesin bilirdi dereye ne zaman su geleceğini. Toprağı koklar, söylerdi.

Yukarıya kadar varıp geri döndük. Yine dere yatağından yürüyorduk. Bizi gören derdi ki, “Bu iki adam ve arkalarındaki çocuk dere yatağında bir şey kaybetmişler de onu arıyorlar.”

Yeniden köprünün başına geldik. Birer ikişer kelime ile de olsa konuşuluyordu artık.

Küçük amcam eline aldığı küçük taşları bilinmeyen bir hedefe doğru atıyor, annem elindeki sopayla toprağa şekiller çiziyordu.

Ben köprünün olduğu yere taş dizmeyi, taştan bir köprü yapmayı akıl ettim. Taştan taşa atlayarak karşıdan karşıya geçmek üzere bir köprü... Bir taş koyuyor, adım atıp üzerine basarak deniyordum. Atlama mesafesinde olup olmadığına bakıyordum. Yeniden yeniden deniyordum; adım atınca sallanıyor mu? Daha iyisini bulunca taşı değiştiriyordum. Akmayan sudan ıslanmamaya özen gösteriyordum.

Köprüyü tamamladım. Bir o yana, bir bu yana geçtim. Önce dura dura, sonra hızlı, sonra koşarak tekrarladım. Sonra bir daha, bir daha...